

Avui, com cada dia, celebrem el **Dia Internacional de la Dona Treballadora** i ho fem en un context, inimaginable fins fa ben poc, de guerra a Europa. Svetlana Aleksíevich ja ens explica en el seu llibre “La guerra no té cara de dona” (Premi Nobel de Literatura, 2015) que sovint els relats de la guerra són narrats tan sols per veus masculines però no podem oblidar el fet que les dones també habiten durant els temps de guerra, sobretot des de la rereguarda, a les cases i, en algunes ocasions, al front. Avui aprofitem per treure a la llum noms i cognoms de dones combatents durant la Guerra d’Espanya en el bàndol republicà i posteriorment, com a guerrilleres/maquis.

Moltes es van afiliar com a voluntàries durant els primers dies del sollevament militar franquista (17-23 juliol de 1936). Però a mesura que es van anar militaritzant les columnes, van ser relegades a altres tasques a la rereguarda, essent els motius principals el caràcter encara marcadament masculista de la època. Així doncs, la presència femenina a primera línia va començar a veure’s dràsticament reduïda a partir de l’octubre de 1936, i durant la primavera de 1937 és l’últim moment en el qual es té constància de presència de dones combatents.

Al front, durant els primers mesos de la Guerra d’Espanya, trobem a dones de diferents organitzacions polítiques que hi combaten. A continuació us en presentem alguns exemples:

- **Ramona Siles Garcia** (comunista): neix el 27 de setembre de 1904. Pocs dies després del cop militar del 1936, amb 32 anys, s’adhereix a les Milícies Femenines Antifeixistes. Va combatre al front de les Balears i al d’Aragó. Juntament amb el seu company Nat Cohen creen la centúria Tomas Mann (setembre de 1936). Mor a Londres a l’agost de 1965, amb 61 anys.

Ramona Siles i Nat Cohen al front d’Aragó, novembre de 1936. Font: Balló i Berger, 2021, pàg 104.

- **Pilar Balduque Franco** (CNT): d’Aguarón, Saragossa. L’any 1936 té 25 anys i milita a la CNT. S’uneix a les forces de Durruti i posteriorment a la 117a brigada mixta de l’Exèrcit Republicà. Després de la victòria franquista, s’exilia a França i posteriorment a Mèxic, al 1940.

- **Rosa Domènech Pujol** (ERC): neix el 1906 a Girona. L'any 1928 s'escapa de casa i s'instal·la a Barcelona on comença a treballar i inicia la militància a ERC. Els dies 19 i 20 de juliol combat a Barcelona. El 24 de juliol surt cap al front d'Aragó. L'any 1939, en comptes de l'exili, torna a Girona. És detinguda amb 32 anys i el 20 d'abril de 1939 és portada a la presó del manicomi de Salt. El 30 de maig de 1939 s'escapa. S'instal·la a Ullà.

Rosa Domènech a Alcanyís, front d'Aragó. Octubre de 1936. Font: Balló i Berger, 2021, pàg 110.

- **Amalia Lobato Rosique** (UGT): neix l'any 1914 a Cartagena, Múrcia. L'any 1936 és resident a Barcelona i milita a la UGT. S'allista l'11 d'agost i és enviada a la caserna Carlos Marx. El dia 16 embarca cap al front de les Balears. El dia 20 és ferida de bala i mor tres dies després.

Amalia a la caserna Carlos Marx, Barcelona, 12 d'agost de 1936. Font: Balló i Berger, 2021, pàg 85.

Pel que fa a les guerrilleres, us apropem la història de les següents:

- **María Rodríguez Juárez “la Goyerías”**: Neix el 1920 a Alias, prop de Càceres. Primer fa d'ajudant al grup de maquis que es trobava a la serra de Toledo tot portant-los queviures, caminant 10 km al dia juntament amb els seus germans. En ser descoberts, ella amb 20 anys, s'escapen per unir-se al grup de maquis que en aquella zona estava liderat per “Chaquetalarga” (Joaquín Ventas Sita). Entre 1946-1947 és delatada a la Guàrdia Civil. Passa per la presó de Ventas (Madrid) i a Màlaga, fins al 1954. Va tornar a Càceres i després a Barcelona, on va ser barraquista fins el 1974. Posteriorment va rebre un pis de protecció oficial. Va morir a l'edat de 90 anys el 2010.

“La Goyerías”. Font: El Punt Avui, 2010.

- **Remedios Montero Martínez “Celia”**: neix el 1927 a Beamud de la Sierra, Cuenca. Quan detenen al seu pare es refugia juntament amb els seus germans i mare al poble de Morte. Allà comença a fer d'enllaç i punt de suport per als maquis de l'Agrupación Guerrillera de Levante y Aragón (AGLA), tasca que desenvolupa des del 1947 al 1949. Va ser advertida que la Guàrdia Civil l'havia descobert i va decidir unir-se amb els maquis al “monte”. Hi va ser-hi durant dos anys, fent les mateixes feines que els homes. Eren un total de tres dones en el seu grup. Al 1952 la detenen en una de les operacions i passa vuit anys a la presó (entre València i Alcalà de Henares). Després, aconsegueix la condicional, durant dos anys. Marxa a l'exili durant 12 anys i retorna a Espanya el 1978. Mor el 24 d'octubre de 2010 amb 84 anys.

Esperanza Martínez, Remedios Montero i Amada Martínez, a la presó de València, 1956. Font: Mariño, E., 2019. Text: Gimeno, A. 2010

- **Esperanza Martínez García “Sole”**: Neix el 27 d’abril de 1927 a Villar del Saz (Cuenca). Desenvolupa tasques d’enllaç i punt de suport juntament amb la seva companya i amiga “Celia”, des del 1947 al 1949. Un cop és descoberta, marxa al “monte” amb els maquis, ingressant a l’AGLA. És detinguda el 1952 i passa 15 anys a la presó. En sortir-ne se’n va a Saragossa ja que el Movimiento Democrático de Saragossa l’havia estat ajudant durant els anys que havia estat presa, enviant-li cartes. Avui en dia té ja 95 anys i participa activament de la Associació “Archivo Guerra y Exilio”.

Esperanza Martínez. A la dreta, a la presó d’Alcalá de Henares. Font: Mariño, E., 2019.

- **Margarida Abril González** Neix el 1910 a Argenton. Als 14 anys comença a treballar en una fàbrica tèxtil de Mataró, on s’adhereix a la CNT. Durant la Segona República ajuda a fundar la Joventut Comunista al Maresme i a Mataró, on té diversos càrrecs. Més endavant, amb la creació de la Joventut Socialista Unificada de Catalunya, també ocupa diversos càrrecs dins d’aquesta organització. Durant la guerra és destinada al Front d’Aragó per ajudar a les joventuts de l’exèrcit. Amb el retrocés del front es va quedar a les Terres de l’Ebre, i segueix treballant en l’organització d’activitats. Amb la retirada, s’exilia a França, després de passar pel camp d’Argelès, però en començar la Segona Guerra Mundial n’ha de fugir i acaba treballant clandestinament per la JSUC, primer a Barcelona i després a Madrid. Al 1946 es torna a exiliar a França i deixa l’activitat del JSUC per treballar pel PSUC i s’incorpora al moviment de dones catalanes. Més endavant deixa de treballar pels col·lectius de dones i passa a ser responsable del PSUC a França. Quan mor Franco torna a Catalunya i segueix treballant pel PSUC fins que per desavinences amb l’Eurocomunisme marxa del partit al 1982 i es passa al Partit dels Comunistes de Catalunya on segueix fins que mor, al 2003.

Margarida Abril González. Font: Martínez, A. (s.d)

Bibliografia utilitzada:

Balló, T. i Berger, G. (gener de 2021) *“Les Combatents”*, editorial Rosa dels Vents (Penguin Random House).

El Punt Avui (12 setembre 2010), *“Mor María Rodríguez, 'la Goyerías', una de les últimes i de les poques dones maquis”*. Link: <http://www.elpuntavui.cat/politica/article/17-politica/298082-mor-maria-rodriguez-la-goyerias-una-de-les-ultimes-i-de-les-poques-dones-maquis.html>

Fundació Pere Arcadia. (s.d) *Margarida Abril. D'un roig encès. Evocacions sobre un símbol del comunisme català*. Link: <http://comunistes.cat/pdf/lilibredunroigences.pdf>

Gimeno, Ana (15 novembre de 2010), *«En el maquis aprendí que las mujeres somos igual que los hombres»*, en Levante, el mercantil valenciano. Link: <https://www.levante-emv.com/valencia/2010/11/15/maquis-aprendi-mujeres-igual-hombres-13106125.html>

Mariño, Enrique (16 de setembre de 2019), *“Sole, la única guerrillera antifranquista que sigue viva”*, en Público. Link: <https://www.publico.es/politica/sole-unica-guerrillera-antifranquista-viva.html>

Martínez Castells, Àngels (s.d) *“Margarida Abril. De política, cuina, revolució i tendresa.”* Link: <http://bloc.realitat.cat/2020/07/margarida-abril-de-politica-cuina.html>